

HERALDISK TIDSSKRIFT

1962 • BIND 1 • NR 5 • SIDE 229–232

Mindre meddelelser

SOCIETAS HERALDICA SCANDINAVICA

Heraldisk Selskab • Heraldinen Seura • Skjaldfræðafélagið

Heraldisk Selskap • Heraldiska Sällskapet

Mindre Meddelelser

Ærkebiskopvåben

Prælat, dr. Bruno B. Heim (se Heraldisk Tidsskrift nr. 4, side 150) blev i november 1961 af Paven udnævnt til titulær-ærkebiskop af Xanthus og apostolisk delegat i Skandinavien. En apostolisk delegat er Pavestolens repræsentant over for lokale katolske bisper og institutioner, men ikke officielt over for de lokale regeringer. Af de nordiske lande har kun Finland diplomatisk forbindelse med Vatikanet.

Det karakteristiske ved et ærkebiskopvåben er dobbeltkors-staven og den grønne prælat hat med 10 kvaster (svensk: tofsar) på hver side. Skjoldet viser Dr. Heims familievåben, kendt fra 1644: *i sølv felt en guld oprejst løve på et grønt trebjerg, over løven en guld 6-oddet stjerne*. Guld figurer i sølv felt? Ja! Monsignore Heim — som bekendt en meget kyndig heraldiker — står fast på sit våbens gamle farver, til trods for at næsten alle heraldiske håndbøger hævder, at metal ikke kan lægges på metal; dette er imid-

lertid en påstand som modsiges af talrige våbener allerede i middelalderen; f. eks. indeholder de berømte heraldiske værker *Zürcher Wappenrolle*, fra o. 1335–45, altså fra en af heraldikkens bedste perioder, og *Konzilienbuch von Konstanz*, fra 1483, tilsammen over et halvt hundrede våbener, hvori guld og sølv ligger på eller støder op til hinanden.

Også på et andet punkt er dette våben af interesse. I familievåbenet fra 1644 holder løven *en hestesko* (se Heim: »Wappenbrauch und Wappenrecht in der Kirche«, side 167). En hestesko betyder jo »lykke«, og Monsignore Heim har flere gange, særlig i Italien, været ude for, at folk troede, at han selv af den grund havde sat hestekoene ind i sit våben. For ikke at vække mistanke om at være overtroisk, besluttede han at udelade sin families gamle hestesko.

S. T. A.

Et Perspektiv

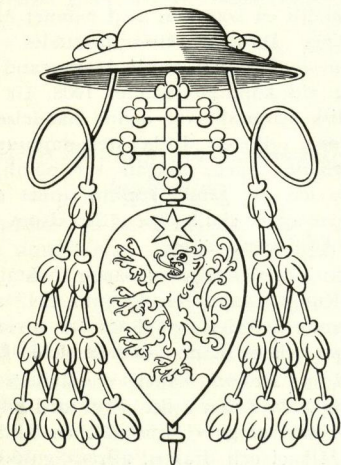
Den førheraldiske heraldik, dvs. den egentlige heraldiks forløbere i form af skjoldes udsmykning, felttegn, bannere, skibsfløje, bomærker, stammetotem, og andet lignende i århundrederne op til 1100-tallet, er en særdeles perspektivrig side af det heraldiske studium.

Hvor langt tilbage i førheraldikken rent heraldiske paralleller kan drages, ses af følgende lille eksempel. På en runesten fra Rønninge på Fyn står:

suti/sati/stain/pansi/aft/ailaif/
brupur/sin/sun/askaus/raupum/skialta,

hvilket i Lis Jacobsens og Erik Moltkes »Danmarks Runeindskrifter«, 1942, oversættes således: *Soie satte denne sten efter sin broder Elev, søn af Asgot med det røde skjold.*

Stenen dateres til »før Jelling«, dvs. begyndelsen af 900-tallet. På dette tidspunkt har en bestemt mands skjold og

Monsignore Heims våben i hans egenskab af ærkebiskop. Tegningen er naturligvis udført af ham selv.

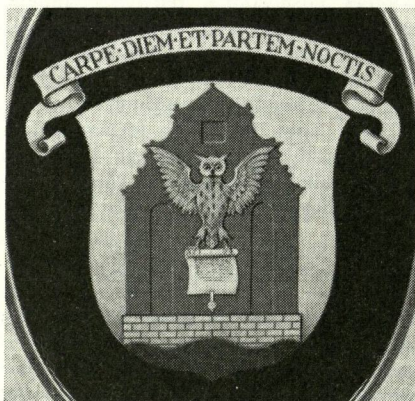
farven på det altså været noget så betydningsfuldt, at det måtte nævnes i den knappe rune-indskrift. »Rauþum skialta«, med det røde skjold, er en nøjagtig forløber til navne som »Rotfeld« eller »Gylensköld« et halvt årtusind eller mere senere.

S. T. A.

Dansk Storkorsvåben

I 1960 fik Holmens provst, kgl. konfessionarius, dr. theol. *Michael Neiiendam* tildelt Storkorsket af Dannebrog. Ordens tegnet overrakte ham af H. M. Kongen egenhændigt på dennes fødselsdag, den 11. marts.

Det våbenskjold, som den nye storkorsridder lod sig tegne, bygger på et forslag fra redaktør *Kai Schou*. Det er komponeret over det dobbelte motiv: den kirkelige tjeneste og det videnskabelige arbejde. I sølv felt ses Holmens Kirkes røde gavlv på et naturligtfarvet fundament over blått bølget vand. Siden 1934 havde provsten — også som kgl. konfessionarius — haft sin tjeneste ved Holmens Kirke i København. Den blå bølge symboliserer forbindelsen mellem Holmens Kirke og Søværnet fra kirkens indvielse som den danske flådes kirke 1619, og provstens

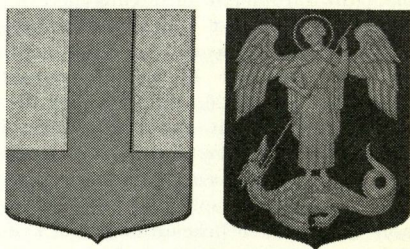
Holmens provst *Michael Neiiendam*s våben på pladen til Frederiksborg Slotskirke. Det er udført af Ordenskapitlets våbenmaler, *Franz Sedivy*.

tjeneste som orlogsprovst. Den naturligtfarvede (gyldne) ugle som holder pergamentrullen, er Minervas ugle og repræsenterer provstens videnskabelige forskning gennem årene. Der står ikke noget på dokumentet. At rullen er udfoldet symboliserer, at forskningen stadig er under vejs.

Provsten ønskede ikke at føre hjelm. Motto: »Udnyt dagen og en del af natten med!«

Provst *Neiiendam* døde pludseligt i februar 1962.

S. T. A.

Mora

I jan. 1959 förenades Morastrands köping och Mora landskommun (socken) i Dalarna till en kommun med namnet *Mora köping*. Därmed återupprättades den kommunala enhet, varur Morastrand utträtt vid köpingsbildandet 1908. Ur heraldisk synpunkt var denna händelse av intresse, då de båda delkommunerna innehade vapen. Frågan var nämligen, huruvida det gamla köpingsvapnet eller sockenvapnet skulle fastställas såsom den nya köpingens vapen.

Morastrands köpings vapen fastställdes av Kungl. Maj:t den 13 juni 1947 med följande beskrivning: »I fält av silver en stolpe och en stam, förenade, båda blå.»

Mora sockens vapen fastställdes av Kungl. Maj:t den 6 dec. 1946 med följande beskrivning: »I rött fält en bild av S:t Mikael och draken, allt av guld.»

Efter framställning av kommunalfullmäktige i Mora köping förklarade Kungl. Maj:t den 8 maj 1959, att köpingen skall

föra samma vapen och flagga som 1946 fastställdes för Mora socken.

Därmed hade ett av de erkänt bästa vapnen i svensk kommunalheraldik förlorat sitt »raison d'être». Förklaringen torde vara, att häroldsbilden genom sin enkelhet syntes vara svårbegripligare för en heraldiskt okunnig allmänhet och dess folkvalda representanter i jämförelse med i detta fallet den »allmänna» helgonbilden.

Ett annat liknande fall — även det i Dalarna — fick en mer salomonisk lösning. När dåvarande Borlänge köping och Domnarvets socken 1944 förenades till en stad, fick denna övertaga köpingens namn men socknens vapen.

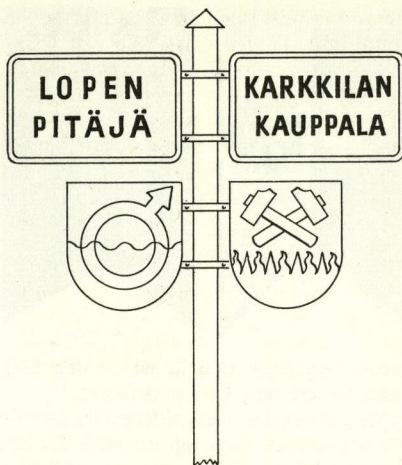
Dalarna är det enda svenska landskap, vars samtliga kommuner hava vapen. Till Kopparbergs läns sparbanks hundraårsminne 1951 utgavs *Dalarnas vapenbok*, sammanställd av intendenten vid Kungl. Livrustkammaren fil. d:r Svante Svärdström, tidigare landsantikvarie i Dalarna (Falun 1951; 148 sidor, varav 3 bil., 101 ill., varav 55 i färg; pris häftad Skr. 35:—), vilken förutom en inledning bl. a. innehåller Dalarnas alla kommunvapen i färg med historiker samt bestämmelser angående stads-, köpings- och sockenfanor i Dalarna godkända av riksheraldikerämbetet.

L. P.—n.

Mera heraldik längs Finlands landsvägar

I Finland har länsgränserna sedan gammalt utmärkts av skyltar med länens vapen, medan kommungränserna försetts enbart med stolpar upp bärande skyltar med respektive kommuners namn. I mars år 1960 inlämnade Landskommunernas Förbund till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ett förslag, att kommunerna skulle få rätt att uppsätta sina vapensköldar på dessa gränstolpar.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har numera bifallit till förslaget och på närmare specificerade villkor av teknisk natur

givit kommunerna rätt att fastgöra sina vapensköldar vid gränsmärkena. Det är kanske skäl att anmärka, att ett av villkoren är att heraldisk expertis bör anlitas vid förfärdigandet av sköldarna.

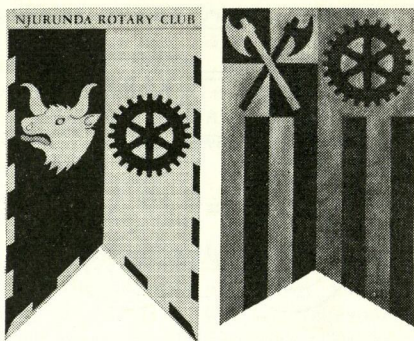
Vidstående bild visar huru ett dylikt gränsmärke bör se ut. (Väg och vatten håller ännu fast vid den kyrkliga indelningen och kallar området »socken» = *pitäjä*. Administrativt kallas området »kommun» = *kunta*. — *Kaupपालa* betyder »köping»).

Några kommuner har redan hunnit hänga upp sina sköldar, så bilande heraldiker har allt skäl att hålla ögonen öppna.

Bo Tennberg

Two nya rotaryfanor

När en rotaryklubb sammanträder utgör den rikliga förekomsten av klubbfanor, i form av bordsflaggor och bordsstandar, ett typiskt inslag i bilden. I klubbceremonielet ingår då och då det högtidliga mottagandet av någon främmande rotaryklubbs fana såsom gåva. Rotarianerna är i allmänhet mycket måna om att deras klubbfanor är så stilfulla som möjligt. Men de är inte sällan ganska oheraldiska och de saknar alltför ofta den s. a. s. em-

blematiska logik som är en av den klassiska heraldikens karakteristika.

Med efterkrigstidens tilltagande intresse för heraldik är naturligt att man här och var vid bildandet av nya rotaryklubbar eftersträvar fanor av mera utpräglat heraldisk utformning. Här återges två under hösten 1961 antagna fanor för två nybildade klubbar i Sundsvalls-distriktet, nämligen de i *Njurunda* och *Skön*. De är av den inom Rotary numera vanliga typ som i Sverige kallas standar. Båda är tvåtungade och uppdelade i två, jämbreda vertikala hälfter. Den dextra hälften innehåller hemortens kommunvapen och den sinistra det internationella rotaryemblem, kugghjulet, återgivet utan detaljering eller text helt blått mot gyllene bakgrund.

Båda standaren uttrycker, mer eller mindre, den heraldiska stilens strävan att undvika text. I *Njurunda*-standaret har texten placerats på ett smalt vitt fält ovanför den egentliga kompositionen. I *Skön*-standaret har texten placerats på dess baksida.

Njurundas vapen lyder: »I svart fält ett avhugget oxhuvud av guld med röd tunga» (se s. 185). *Sköns* vapen lyder: »I sköld kvadrerad av rött och silver två korslagda bilor av motsatta tinkturer.» Randningen i *Skön*klubbens standar är i silver och rött under kommunvapnet och i guld och blått under rotaryemblem. De små kontrasterande parallelogrammen utefter *Njurunda*-standarets fria sidor är i guld på den svarta hälften och svarta på den gyllene hälften. De

vill ge illusion av kantfrans i vapnets livréfärger.

Standaren liksom motsvarande kommunvapen har komponerats av stadsarkitekt *Hans Schlyter*, Sundsvall.

H. S.

Våbenrude

I anledning af brylluppet mellem prinsesse Birgitta af Sverige og prins Johann Georg af Hohenzollern i maj 1361 tegnede vort medlem *Bengt Olof Kälde* på opdrag af den Franz Mayer'ske Hofkunstanstalt et farvet våbenvindue til det unge fyrstepars villa i München.

Glasmosaikken viser Hohenzollernes hvidt og sort firdelte skjold, holdt af prinsens skytshelgen, den böhmiske Johannes Nepomuk (henrettet o. 1390 fordi han ikke ville røbe indholdet af et skriftemål), og Sveriges tre gyldne kroner i blått foran den Hellige Birgitta af Vadstena. Nederst Hohenzollern-Sigmaringen-linjens valgsprog »Intet uden Gud«.

S. T. A.

[DA] Dette materiale er beskyttet af ophavsret. Det kan downloades, lagres og udskrives til personlig brug og til ikke-kommerciel brug i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbejdning, tilgængeliggørelse samt fremstilling af kopier er ellers kun tilladt i det omfang, der følger af lov eller aftale.

[NO] Dette materialet er beskyttet av opphavsrett. Det kan lastes ned, lagres og skrives ut for personlig bruk og for ikke-kommersiell bruk i forbindelse med undervisning og forskning. Bearbeidning, tilgjengeliggjøring og fremstilling av kopier er ellers bare tillatt i den grad som følger av lov eller avtale.

[SV] Detta material är skyddat av upphovsrätt. Det får laddas ned, sparas och skrivas ut för enskilt bruk samt för icke-kommersiellt bruk i samband med undervisning och forskning. Bearbetning, tillgängliggörande samt framställning av kopior är i övrigt bara tillåtet i den utsträckning som följer av lag eller avtal.

[EN] This material is protected by copyright. It may be downloaded, saved and printed for personal use and for non-commercial use in connection with teaching and research. Altering, making it available or producing copies is otherwise only permitted to the extent that follows from law or contract.